

ПРОЦЕС ІДЕНТИФІКАЦІЇ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Оржинська Е. І., Сеніна В. О.

Актуальність дослідження обумовлена сучасними вимогами правозастосовної практики належної фіксації та досудового розслідування воєнних злочинів вчинених службовими особами Російської Федерації на території України, зокрема пов'язаних із умисним вбивством, спричиненням тяжких тілесних ушкоджень що спричинили смерть, катуванням та іншими ушкодженнями.

Метою статті є визначення алгоритму дій щодо виявлення та огляду трупів, рештків тіл загиблих військових (одиночні випадки, а також масові) на лінії зіткнення в тому числі і на деокупованих територіях для подальшого встановлення особистості, а також надання рекомендацій щодо ідентифікації таких тіл рештків.

Проаналізовано вимоги кримінально - процесуального законодавства щодо здійснення слідчим огляду трупа з урахуванням обставин які ускладнюють слідчу дію в умовах воєнного стану. Наведено алгоритм взаємодії груп спеціального призначення для вилучення тіл, останків, речей та документів загиблих військових на деокупованих територіях або на лінії зіткнення.

Процес ідентифікації трупів та рештків військових розбито на два етапи. На першому етапі розглянуто методи та способи ідентифікації особистості такі, як знання про знаки форми одягу та знаки розрізнення військових, ідентифікація за зовнішнім виглядом, безпосереднє зіставлення інформації та дактилоскопії.

На другому етапі проаналізовано можливості виявлення анатомічних особливостей, розпізнання патологічних змін, вивчення особливих прикмет (протези, вроджені плями, татуювання тощо), дослідження будови вушної мушлі, дослідження зубів тощо, здійснення біологічних експертиз для ідентифікації. Зокрема зосереджено увагу на здійсненні ДНК експертизи та встановлення ДНК - профілю.

Ключові слова: ідентифікація невпізнаних трупів, воєнні злочини, огляд трупа, ДНК експертиза.

Orzhynska E. I., Senina V. O. The process of identification of unidentified corpses of military servants in combat conditions

The relevance of the study is due to the modern requirements of law-enforcement practice of proper recording and pre-trial investigation of war crimes committed by military troops of the Russian Federation on the territory of Ukraine, in particular, related to intentional murder, infliction of grievous bodily harm resulting in death, torture and other injuries.

The purpose of the article is to determine the algorithm of actions, regarding the identification and examination of corpses and remains of dead military personnel (individual cases, as well as mass ones), including in de-occupied territories or on the contact line for further identification, as well as providing recommendations for the identification of such bodies and remains

The requirements of the criminal-procedural legislation regarding the examination of the dead body by the investigator have been analyzed, taking into account the circumstances that complicate the investigative action in the conditions of martial law. The algorithm of interaction of special purpose groups for the recovery of bodies, remains, belongings and documents of fallen military personnel in the de-occupied territories or on the contact line is presented.

The process of identification of corpses and remains of soldiers is divided into two stages. At the first stage, the methods and methods of personal identification were considered, such as knowledge of uniforms and insignia of the military, identification by appearance, direct comparison of information and fingerprints.

At the second stage, the possibilities of identifying anatomical features, recognizing pathological changes, studying special signs (prostheses, birthmarks, tattoos, etc.), studying the structure of the auricle, studying teeth, etc., and carrying out biological examinations for identification were analyzed. In particular, attention is focused on carrying out a DNA examination and establishing a DNA profile.

Key words: identification of unidentified corpses, war crimes, corpse examination, DNA examination.

Постановка проблеми та її актуальність. 24 лютого 2022 року Збройні сили Російської Федерації вторглися на територію України, з метою

повалення конституційного ладу, зміну меж території та державного кордону.

Введення воєнного стану в Україні це не тільки початок нового періоду в історії нашої нації, а й момент для оновлення законодавства України, тактики проведення окремих слідчих дій та розробки методики досудового розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Україна зазнала багато військових втрат за час воєнних дій на своїй території в тому числі і поєднаних з порушення міжнародних гуманітарних правил щодо цивільного населення та інфраструктури [1, с. 98].

Концептуально важливо для країни, яка перебуває в умовах активних бойових дій, окупації територій є швидка фіксація воєнних злочинів та подальше їх досудове розслідування.

Звісно одним із найстрашніших втрат які завдає війна це людські жертви цивільного населення серед яких жінки, діти та літні люди. Але понад усе ризикують не повернутися додому - військові, адже вони знаходяться у самому епіцентрі воєнних дій.

Під час війни життя військовослужбовців може обірватися за декілька хвилин/секунд від руки ворога. Поранені, понівечені, закатовані, розірвані або спалені до тла тіла зостаються на полі бою або у братських могилах до того моменту, доки їх не виявлять. Виявленням та пошуком тіл загиблих займаються органи Національної поліції України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Об'єднання оперативного штабу Збройних Сил України та пошукові групи (гуманітарні місії), громадські об'єднання, а також фізичні особи.

Інколи ідентифікувати тіла та останки дуже складно. Для встановлення особистості загиблого застосовуються оперативно-розшукові, криміналістичні, науково-технічні засоби та методи, а також коло фахівців, таких як слідчі, судово-медичні експерти, оперативно-розшукові працівники та експерти криміналісти. Ідентифікація проходить декілька етапів і не можна одразу визначитись на якому етапі ідентифікація буде завершена.

Так, на першому етапі можна використати ідентифікацію за зображенням, знанням про військову форму одягу, знаки розрізнення, особисті речі, свідчення рідних, товаришів по службі щодо впізнання тіла чи за допомогою матеріально фіксованих відображень (фотографія, посмертна маска тощо). Якщо не вдалося ідентифікувати тіло, то проводяться інші спеціальні процедури та

дослідження для виконання завдань щодо виявлення інформації про померлого.

Для більш точного результату, потрібно проводити щонайменше два методи чи способи для встановлення людини померлого [2, с. 52], однак в умовах масових поховань, така процедура буде дуже ускладнена багатьма факторами.

Ідентифікація невідомих трупів військових є важливим процесом для забезпечення достойного поховання загиблих, а також для надання родинам військовослужбовців можливості знати про їх долю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як раніше, так і зараз тема ідентифікації невідомих трупів активно досліджується у двох напрямках: криміналістика та судова медицина тісно пов'язані між собою та несуть додаткову інформацію один для одного. У галузі криміналістики можна знайти праці вчених на цю тематику у наступних науковців: Бдайцієва Х.М., Припхан І.І., Степанюк Р. Л. та інші. Щодо судової медицини, то свій вклад у розвиток даної теми внесли Войченко В.В., Герасименко О., Герасименко К., Голубович Л.Л., Козлов С.В., Мішалов В. Д., Михайличенко Б. В. та інші.

Мета: визначити алгоритм дій щодо виявлення та огляду трупів, рештків тіл загиблих військових (одиночні випадки, а також масові) в тому числі і на деокупованих територіях або на лінії зіткнення для подальшого встановлення особистості, а також надати рекомендації щодо ідентифікації таких загиблих.

Виклад основного матеріалу. Процесу ідентифікації передую огляд трупа, порядок проведення якого регламентовано ст. 238 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України), а огляд трупа пов'язаний з ексгумацією - ст. 239 КПК України [3].

Під час огляду трупа слідчий повинен безпосередньо сприймати обстановку місця події, якою є місце виявлення трупа, виявити та проаналізувати джерела доказової інформації. Огляд трупа, як будь-яка слідча дія повинна проводитись із дотриманням певних принципів передбачених КПК України, а саме: єдиного керівництва, планомірності і цілеспрямованості, чіткої організації, застосування спеціальних знань (обов'язкове залучення судово-медичного експерта або лікаря), техніко - криміналістичних й інших засобів збирання інформації тощо.

Метою огляду трупа є виявлення та фіксація ознак, що дозволяють встановити особу потерпілого, місце, час обставини і причини смерті,

а також знайти ознаки які вказують на особу злочинця. Однак у місцях ведення бойових дій така фіксація трупів фактично не можлива, оскільки пов'язана з ризиком для життя слідчої групи. Окрім того, навіть у місцях наближених до лінії військового зіткнення така фіксація ускладнена, через не можливість залучити відповідних експертів, понятих тощо.

Наразі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) регламентовані постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 698 «Про Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України». Так, зазначеною постановою визначено, що: «місцеві адміністрації мають створювати групи спеціального призначення для вилучення тіл, останків, речей та документів загиблих військових на деокупованих територіях або на лінії зіткнення. До спеціальних груп входять уповноважені суб'єкти на чолі з керівником. Центральне місце у визначенні діяльності спеціальних груп займає Міністерство охорони здоров'я України, адже зазначає, які заходи безпеки повинні дотримуватися під час вилучення тіл або останків, які мають бути захисне спорядження, обладнання для збору та фіксації, як повинно проходити вивезення та зберігання тіл або останків, порядок фіксування вилучення тіл або останків, а також присвоєння унікального номеру тілам чи останків».

Інформація про місцезнаходження тіл або останків надається уповноваженими суб'єктами, юридичними та фізичними особами до колцентрів, які формуються місцевими адміністраціями. Далі ці дані передаються до Національної поліції України. В подальшому Державна служба України з надзвичайних ситуацій має перевірити спочатку місце знайдення, а потім працівниками Національної поліції - саме тіло або останки на наявність підірваних засобів, боєприпасів та вибухонебезпечних предметів та у разі їх знайдення - знешкодити. Непізніше наступного дня місцева адміністрація має організувати виїзд спеціальних груп з метою вилучення тіл та останків, а також надати необхідне спорядження та обладнання, спеціалізовані транспортні засоби (якщо їх немає, тоді ті, що є у наявності) [4].

Прибувши на місце виявлення тіл та/або останків, спеціальна група має фіксувати вилучення тіл, останків, речей, документів, а також інших речей за допомогою фото- та/або відеокамери.

Процес вилучення тіл або останків має вчинюватися з додержання правил безпеки та особистої гігієни, з використанням необхідного одягу, рукавичок та взуття. Основними завданнями спеціальної групи на цьому етапі є вилучення усіх знайдених тіл та останків, речей, документів та інших предметів, що допоможуть визначити особу померлого та причину або обставини його смерті.

Як вже зазначалось вище огляд трупів та/або останків проводиться слідчим із залученням судово-медичного експерта чи лікаря. Якщо на місці виявлення тіл та/або останків неможливо провести огляд трупа, через бойові дії чи обстріли, то такі дії відбувається у бюро судово-медичної експертизи чи в іншому встановленому безпечному місці за участю слідчого.

Так, якщо було знайдено ознаки розривних та вогнепальних поранень в результаті бойових дій, то здійснюється тільки зовнішній огляд, за яким лікар або судово-медичний експерт видає лікарське свідоцтво про смерть [5, с. 115]. Судово-медичний експерт чи лікар має зафіксувати у протоколі такі дані (якщо це можливо): стать, приблизний вік, положення голови, тіла, рук та ніг, будова тіла, стан одягу та сліди на ньому, взуття, сліди крові, пошкодження на тілі. Також описується трупні явища зі зазначенням часу. У разі збереження пальців, то експерт-криміналіст дактилоскопіює тіло для подальшої ідентифікації з вже відомими відбитками, що зберігаються у картотеці центрального дактилоскопічного обліку [6, с. 208]. Відбирають матеріал для молекулярно-генетичного дослідження (за необхідності), для подальшого вивчення у лабораторіях. Досліджуються предмети з кишень, документи, форму одягу (ступінь її зношення, відповідність сезону, фізичним даним військового, знаки розрізнення тощо), а також елементи, що могли бути причинами травмування чи смерті.

Судово-медичний експерт чи експерт-криміналіст здійснює запис словесного портеру тіл та останків загиблого. Спеціаліст має указати такі відомості, як: форма голови, форма обличчя, зверху донизу описуються частини обличчя (лоб, ніс, губи, підборіддя), колір та довгота волосся, при наявності, також описуються рубці, пошкодження шкіри, особливості зубів, протези, коронки, мости тощо. Зазначається колір та особливості шкіри, рубці, татування тощо.

Під час судово-експертного дослідження тіл та останків здійснюється фотографування усього тіла чи останків, якщо збережено обличчя (при необхідності реставрують чи роблять туалет голови),

то його мають сфотографувати у фас, лівий та правий профіль, фотографії будуть додані до картки.

Однак, всі зазначені дії також здійснюються і при огляді трупа у бюро судово-медичної експертизи чи в іншому встановленому безпечному місці за участю слідчого.

Бувають випадки, коли тіла або останки заховають товариші по службі, особи, що живуть неподалік від місця виявлення або на деокупованих територіях знаходять братські поховання, для таких випадків провадиться ексгумація тіл та останків. Процедура вилучення та перевезення однакова як для звичайного огляду трупа, так і для пов'язаного з ексгумацією [7].

Виявлені тіла та останки мають розсортувати за такою системою: тіла, які впізнані; тіла, які не впізнані, але всі частини збереглися; тіла, що не впізнані та не мають деякі частини тіл, але зі збереженням голови; останки та фрагменти біологічної тканини [8, с. 52], комбатанти та некомбатанти держави-агресора [9].

Знайдені тіла та/або останки складають у спеціальні мішки (пакет, контейнер), на яких вказується дата, номер спеціального мішка (пакета чи контейнера), назва спеціальної групи, а також унікальний код тіла або останків, який надається при вилученні невідомим тілам та/або останкам. Одяг, вилучені речі, документи та інші предмети поміщають до герметичного пакета (мішка чи контейнера), який одержує свій особистий номер та ідентичний номер спеціального мішка (пакета чи контейнера), у якому знаходиться тіло або останки померлого [10, с. 47].

У результаті вилучення тіл та/або останків, одягу, речей та документів складаються акти у двох примірниках, перший надається місцевій адміністрації, а інший - органам Національної поліції. Якщо було виявлено не одне тіло або останки, то акт складається окремо на кількість виявлених тіл або останків. А також до акта прикріплюється матеріали фото- та відеофіксації.

Інформація про тіла та останки заноситься до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Ті ж дані вносяться слідчим не пізніше 24 годин до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а також слідчий має обов'язково повідомити прокурору про знайдення тіл та/або останків [11].

На цьому етапі слідчий може вже почати застосовувати методи та способи ідентифікації особистості такі, як знання про знаки форми одягу та знаки розрізнення військових, ідентифікація за

зовнішнім виглядом, безпосереднє зіставлення інформації та дактилоскопії.

У разі збереження одягу та знаків розпізнавання загиблого воїна, можливо отримати наступну інформацію:

- нагрудні знаки мають містити відомості щодо прізвища військовослужбовця, групу крові, приналежність до Збройних сил України;

- погони інформують про звання, яке було у загиблого;

- ідентифікатори національної приналежності - приналежність до держави;

- колір форми одягу може допомогти визначити вид, окремий рід військ, до якого особа належала. Наприклад, для Сухопутних військ Збройних Сил України, Десантно-штурмових військ Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту форма одягу захисного кольору, для Повітряних Сил Збройних Сил України - сіро-блакитна, для Військово-Морських Сил Збройних Сил України - чорний (білий), для Сил спеціальних операцій Збройних Сил України - темно-сірий;

- наруканні знаки також можуть розповісти про військову частину, вид чи рід військ Збройних Сил України;

- беретний знак на беретах та знак на пілотках відповідає виду (роду) військ (сил) [12].

Ця інформація може допомогти встановити особу померлого або зменшити коло можливих варіантів. Також така процедура здійснюється під час розсортування тіл та останків, адже це може довести чи спростувати свою приналежність до можливих комбатантів чи некомбатантів держави-агресора.

Якщо є нагрудний знак з прізвищем особи, даними з документів, що знайшли біля тіла та/або збереглося обличчя, то ми можемо використати спосіб безпосереднього зіставлення інформації, також можливо перевірити цю інформацію з відомостями, що знаходяться в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі - Реєстр). Так, згідно до Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів» в Реєстрі міститься дані про всіх військовозобов'язаних, призовників, резервістів, які мають своєчасно обновлюватися для більш ефективного використання навіть під час особливого стану в Україні. У цьому реєстрі можна знайти такі дані, які допоможуть встановити особистість померлого, якщо проводити ідентифікацію безпосереднього зіставленням інформації та ідентифікацію за зовнішністю: ПІБ, дата народження, стать,

місце проживання та місце перебування, відомості про близьких (батьків, жінку/чоловіка, дітей, братів та/або сестер), відомості про громадянство, відомості про стан здоров'я, відцифрований образ обличчя особи [13].

На нашу думку, якщо за зовнішнім виглядом вдалося ідентифікувати особу загиблого, то потрібно ще вчинити таку слідчу (розшукову) дію, як пред'явлення тіла для впізнання. Основними суб'єктами впізнання можуть бути близькі члени родини. Оскільки така процедура є доволі болючою, то потрібно залучити обов'язково психолога, адже від шоку особа, що впізнає, може невірно оцінити знайденого воїна (відмовитися усвідомлювати смерть близької особи). На передодні впізнання слідчий або прокурор має опитати особу, яка впізнає, щодо зовнішнього вигляду, особливих предметів можливого військовослужбовця. Наслідком такої дії є складання протоколу. Впізнання може проводитися за фотознімками, матеріалами відеозапису або у пунктах збору та зберігання тіл та останків [14].

Перед вступом до військової служби, військовий має пройти процедуру збору дактилоскопічних даних. Такий спосіб допоможе при подальшому впізнанні, але за умови, що збереглися на пучках пальців рук трупів папілярні лінії. Експерт-криміналіст має направити заповнені дактилокарти, які склалися під час огляду трупів, до Експертної служби МВС та запит на проведення перевірки за допомогою центрального дактилоскопічного обліку [15, с. 208].

Якщо ідентифікувати особу не вдалося за допомогою методів та способів, що перераховані вище, то спеціальна група доставляє їх в установу судово-медичної експертизи для збору зразків біологічного матеріалу тіл або останків (якщо ідентифікувати інших способом неможливо), які надсилаються до державних спеціалізованих установ, спрямовані на проведення молекулярно-генетичних експертиз (досліджень) в рамках підготовки до цих експертиз (досліджень).

Спеціальна група має передати представникам державних спеціалізованих організації разом з тілами та останками герметичні пакетики (мішки, контейнери), у яких містяться знайдені речі, документи та інші предмети, один примірник акта та опису. Сам процес передачі тіл та останків має фіксуватися актом, який створюється у трьох примірниках (перший надається місцевій адміністрації, другий - для державної спеціалізованої організації, третій - Національній поліції) й підписується

керівником спеціальної групи та представником державної спеціалізованої установи.

Судово-медична експертиза проводиться на підставі документів, наданих уповноваженою особою військової адміністрації, Української Національної поліції, Служби безпеки України, прокуратури або інших компетентних органів.

Біологічні зразки знайдений тіл та останків збираються в установах судово-медичної експертизи, відповідно до Правил проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи.

Слідчому або прокурору надсилається висновок експерта (така процедура здійснюється протягом трьох днів з дня його складання) [16] та його копія надається до центрального обліку генетичних ознак людини із запитом на поміщення отриманих ДНК-профілів.

Після молекулярно-генетичної експертизи, за її результатами можливе як встановлення, так і не встановлення ДНК-профілю. Для останнього випадку подальша перевірка неможлива.

Після отримання ДНК-профілів експертами НДЕКЦ МВС здійснюється перевірка їх за центральним обліком генетичних ознак людини.

Розшифровування ДНК-матеріалу проводиться тільки один раз та вносить до бази ДНК-профілів, за допомогою якої можливе порівняння зі зразками ДНК-профілів родичів, або порівняння вже раніше створених ДНК-профілів (якщо вони є). Так, відповідно до нового Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 09.07.2022 року під час воєнного стану в обов'язковому порядку військовослужбовці мають пройти відбір біологічного матеріалу [17], адже ДНК-дані не стосуються персональних даних, що надаються до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів [18].

На нашу думку, для такого способу ідентифікації потрібно також залучити рідних військових, які мають сумніви щодо життя воїна або він довго не виходив на зв'язок. Близькі родичи мають звернутися до відділення поліції, після чого їх направлять на відбір біологічних зразків (епітелій, кров тощо) для проведення молекулярно-генетичної експертизи. Дані дія фіксується у протоколі. Після відбору біологічного матеріалу слідчий має скласти та відправити постанову про проведення судової молекулярно-генетичної експертизи НДЕКЦ МВС. У постанові має бути вказано відомості про дозвіл слідчого на часткове чи повне знищення об'єктів дослідження. До постанови додається зразки біологічного матеріалу близьких родичів, копія

протоколу про відбір зразків, дозвіл рідних на обробку їх персональних даних, запит на поміщення й перевірку ДНК-профілю за базою даних ДНК та дозвіл слідчого, прокурора на передачу розчину виділеної ДНК до ДНДЕКЦ МВС для зберігання. Далі реєстраційна картка з ДНК-профілями близьких осіб військового заноситься до ЦОГОЛ для автоматичної перевірки за допомогою автоматизованої системи. Якщо відбувся збіг спорідненості генетичних ознак, тоді працівники ДНДЕКЦ МВС оперативно повідомляють слідчому, який здійснював запит. У свою чергу слідчий інформує рідних воїна для подальшого проведення слідчих (розшукових) дій та поховання за відповідними традиціями [19, с. 50]. Але бувають такі випадки, коли всі близькі родичі залишилися на окупованій території, у цьому випадку даний варіант встановлення особи через ДНК рідних виключається, крім деяких випадків (можливість виїхати, визволення окупованої території).

Якщо перевірка не дала ніякого результату, то повинні заповнити реєстраційну картку, що ставиться на облік до центральної колекції [20]. Слідчий має внести відомості до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин про генетичні ознаки людини та їх поміщення до центрального обліку генетичних ознак людини.

У випадках коли не вдалося ідентифікувати особистість померлого за методами та способами, що вже були зазначені, то можуть бути досліджено такі способи та методи, як виявлення анатомічних особливостей, розпізнання патологічних змін, вивчення особливих прикмет (протези, вроджені плями, татуювання тощо), дослідження будови вушної мушлі, дослідження зубів, серологічні дослідження тощо [21, с. 77].

Після усіх процедур тіла та останки можуть зберігатися в пунктах збору та зберігання тіл та останків, але не більше ніж 12 місяців, але з умовою, що таке зберігання є можливим.

Місця збору та зберігання тіл та/або останків визначаються місцеві адміністрації на підставі (за попередньою домовленістю) державних спеціалізованих установ. Місцеві адміністрації надають таким пунктам збору та зберігання тіл та/або останків з причепами - авторефрижераторами та/або рефрижераторними на залізничній базі, забезпечуючи безпеку та обмежуючи доступ до них сторонніх осіб. Якщо у воєнний час немає можливості доставити тіла та/або останки в пункти збору і зберігання, а також після закінчення терміну зберігання, місцева влада здійснює поховання цих тіл та/або останків шляхом фіксації місця

поховання і вказівки унікальних кодів тіл та/або останків, дата поховання останків [22, с. 53]. Тіла (останки) можуть бути кремовані тільки в невідкладних гігієнічних цілях, з метою захисту населення від інфекційних захворювань, якщо це не може бути забезпечено іншими засобами [23].

Висновок.

Ідентифікація невідомих трупів військових є важливим процесом не лише для встановлення особистості загиблого за для забезпечення йому достойного поховання, а і для фіксації воєнних злочинів. Важкість даної процедури полягає в тому, що більшість із знайдених тіл мають значні пошкодження, понівечені повно чи частково ідентифікаційно значущі ознаки або перебувають у деформованому стані тощо.

Незважаючи на те, що послідовність дій огляду трупа чітко визначена в КПК України в умовах воєнного стану під час здійснення таких слідчих дій слідчі та інші спеціалісти стикаються з багатьма проблемами на шляху до ідентифікації тіла, рештків тощо.

Наразі встановлення особливостей можливо з використанням таких методів та способів, як: знання про знаки форми одягу та знаки розрізнення військових, ідентифікація за зовнішнім виглядом, безпосереднє зіставлення інформації, дактилоскопії, впізнання, дослідження ДНК, виявлення анатомічних особливостей, розпізнання патологічних змін, вивчення особливих прикмет (протези, вроджені плями, татуювання тощо), дослідження будови вушної мушлі, дослідження зубів тощо.

Література

1. Оржинська Е.І., Сеніна В.О. Посібництво державі-агресору: взаємозв'язок між способом вчинення та особою злочинця «*Південноукраїнський правничий часопис*» № 4/2022. С. 98-103.
2. Нерасуменко О.І., Нерасуменко К.О. Досвід судово-медичної служби з ідентифікації осіб в умовах надзвичайних ситуацій з масовою загибеллю людей. *Судово-медична експертиза*. 2018. № 1. С. 51-54.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 25.02.2023)
4. Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Акт, Опис від

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

17.06.2022 № 698. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/698-2022-%D0%BF> (дата звернення: 04.03.2023).

5. Особливості судово-медичної експертизи в умовах військового стану на території України. *Proceedings of the XXX International Scientific and Practical Conference «The newest problems of science and ways to solve them»* / Михайличенко Б.В., Біляков А.М., Личман Т.В., Николайчук С.П., Артеменко О.І. Helsinki, Finland: 2022. С. 114-116.

6. Припхан І.І., Бдайцієва Х.М. Окремі правові аспекти ідентифікації невпізнаних трупів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. №. 3. С. 207-211.

7. Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Акт, Опис від 17.06.2022 № 698. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/698-2022-%D0%BF> (дата звернення: 04.03.2023).

8. Herasymenko O.I., Herasymenko K.O. Досвід судово-медичної служби з ідентифікації осіб в умовах надзвичайних ситуацій з масовою загибеллю людей. *Судово-медична експертиза*. 2018. №. 1. С. 51-54.

9. Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Акт, Опис від 17.06.2022 № 698. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/698-2022-%D0%BF> (дата звернення: 04.03.2023).

10. Комплексний підхід до ідентифікації загиблих осіб у випадках масових жертв. *Судово - медична експертиза* / Голубович Л. Л., Зубко М. Д., Голубович А. Л., Голубович П. Л., Куртєв А. В. 2018 С. 45-50

11. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : Наказ. МВС України від 09.03.2022 № 177/450/46. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0317-22> (дата звернення: 03.04.2023)

12. Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослуж-

бовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та ліцеїстами військових ліцеїв : Наказ; Міноборони України від 20.11.2017 № 606. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1502-17> (дата звернення: 27.03.2023).

13. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів : Закон України від 16.03.2017 № 1951-VIII. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1951-19> (дата звернення: 26.03.2023).

14. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 25.02.2023).

15. Припхан І.І., Бдайцієва Х.М. Окремі правові аспекти ідентифікації невпізнаних трупів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. №. 3. С. 207-211.

16. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : Наказ. МВС України від 09.03.2022 № 177/450/46. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0317-22> (дата звернення: 03.04.2023).

17. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2391-20> (дата звернення: 25.02.2023).

18. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів : Закон України від 16.03.2017 № 1951-VIII. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1951-19> (дата звернення: 26.03.2023).

19. Криміналістичне дослідження ДНК : технології та можливості : навч. посіб. / М-во внутр. справ України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. н.-д. експерт.-криміналіст. центр [Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін.]. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Харків, 2022. 120 с.

20. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : Наказ; МВС України від 10.09.2009 № 390. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0963-09> (дата звернення: 26.03.2023).

21. Мішалов В.Д., Войченко В.В., Козлов С.В. Комплексний підхід проведення ідентифікації тіл загиблих осіб загиблих осіб в умовах збройного конфлікту. *MORPHOLOGIA*. Том 16. № 3. 2022. С. 76-82.

22. Herasymenko O.I., Herasymenko K.O. Досвід судово-медичної служби з ідентифікації осіб в умовах надзвичайних ситуацій з масовою загибеллю людей. *Судово-медична експертиза*. 2018. №. 1. С. 51-54.

23. Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Акт, Опис від 17.06.2022 № 698. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/698-2022-%D0%BF> (дата звернення: 04.03.2023).

Оржинська Е. І.,
orcid.org/0000-0001-6189-3103
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Сеніна В. О.,
студентка 4 курсу
Херсонського факультету
Одеського державного університету
внутрішніх справ